

Становище на д-р Горан Благоев, журналист в БНТ, автор и водещ на предаването „Вяра и общество”, във връзка със заседанието на Съвета по култура, духовно развитие и национална идентичност на тема: „Проблеми на пълноценния диалог и сътрудничеството с българите по света”

Първият аспект на дискусиата в Съвета – „изработване на държавна стратегия за работа с българите в чужбина” неминуемо е свързан с подготовката и обсъждането от дълго време „Закон за българите и българските общности извън Република България”. На 30 ноември 2011 г. в отворено писмо Обществените съвети на българите зад граница призоваха за отлагане на закона до встъпване в длъжност на новоизбрания президентски тандем. Надявам се, че Съветът ще вземе под внимание и ще обсъди детайлно многобройните критични позиции на българите от чужбина, изказаното неудовлетворение от текста на проекто-закона и смущението, че бъдещия закон третира „много повече дейността на администрацията, най-вече Държавната агенция за българите в чужбина, отколкото реалните проблеми на българските общности”. Аз ще си позволя да отбележа само един от неговите недостатъци, свързан с отношението държава-източноправославно изповедание-българи и български общности в чужбина.

В проекта на новия закон е предвиден специален член, който изрично обръща внимание, че „Българската държава подпомага изявата и съхраняването на източноправославното вероизповедание като традиционно изповедание на българите и фактор за опазване на българската национална идентичност.” (чл.13, ал.1). Предвиденото съгласуване с Българската православна църква на дейностите ѝ сред нашите общности в чужбина, подпомагане и контактуване с българските религиозни общности извън територията на България е важно и необходимо. Но като формулировка и насоченост – твърде недостатъчно. **Защото в този си вариант проекто-законът регламентира активността на българската държава единствено към църковни общности в неправославни страни и особено тези, формирани от новата емиграция.** Повечето от тях са в диоцеза на двете задгранични епархии на БПЦ: Средно- и Западноевропейската епархия и епархията в САЩ, Канада и Австралия. Единствено изключение правят православните българи в Турция, които съгласно държавното законодателство са регистрирани като независима религиозна организация (вакъф), но според православните канони – са под прякото подчинение на Вселенския патриарх и връзката им с Българската патриаршия е по-скоро въпрос на доброжелателност, отколкото на канонично-правна основа. **Още по-формална от църковна гледна точка е връзката с православните българи в държави, където има поместна православна**

църква, която е в канонично общение с БПЦ. По стечение на историческите обстоятелства точно в такива държави живеят едни от най-големите традиционни български общности в чужбина – бесарабските българи в Украйна и Молдова, православните българи в Румъния (в Северна Добруджа, до колкото са останали, и около столицата Букурещ), както и българите в Западните покрайнини (Източна Сърбия), които съгласно Ньойския договор имат признат статут на национално малцинство – т.е. смятани са за част от българската нация с право на обучение и богослужение на майчин език. **На практика обаче всичките тези общности са включени в диоцеза на съответната поместна православна църква и по силата на православните канони те не могат да бъдат подчинени на Българската патриаршия, така както е с общностите в страни, където няма поместни църкви. Православните ни сънародници нямат право и да създават свои православни общности. Практиката от последните стотина години сочи, че тези компактни традиционни общности са подложени на системна езикова асимилация от страна на съответната поместна църква. Като резултат:**

1. В българските църкви в Западните покрайнини се служи на църковно-славянски в неговата сръбска редакция, проповядва се на сръбски и се почитат основно светците на Сръбската православна църква. В българските храмове в Бесарабия се служи на църковно-славянски и се проповядва основно на руски или украински, а българска проповед, при това на силен локален диалект може да се чуе ако има местен български свещеник.

2. Печалните резултати от липсата на каквато и да е регламентирана връзка на бесарабските българи с БПЦ може да се види и при възстановяването на опожарения през февруари т.г. катедрален храм в Болград, символ на българското присъствие в Бесарабия – събирането на средства се превръща в кампания на украински депутати, не е ясно кога точно ще започне реставрацията, а набраните от български активисти и отпуснатите от МС суми са замразени при очертаващата се неясна ситуация. Вън от съмнение е, че ако в Болград имаше конституирана православна българска община тя безпрепятствено би контактувала с нашите държавни институции и с БПЦ.

3. В Румъния от 2009 г. де факто българска църква няма, тъй като Румънската патриаршия отне и последната българска църква в своя диоцез – подворието на нашата патриаршия в Букурещ. Така в северната ни съседка на български език нито се служи, нито се проповядва. Да не говорим за Гърция, където отношението към потомците на някогашните беломорски и вардарски българи не фигурира изобщо в официалната държавна политика на България, а функционирането на българска църква в Атина е плод на усилията на новата българска емиграция и сравнително доброжелателното отношение на Еладската архиепископия. Самата БПЦ трудно може да развива официално дейност сред православните ни общности в страни с поместни църкви, тъйкато по същество тя представлява намеса в живота на чужда, самостоятелна

йерархия и би била оспорима, ако не и осъдена като проява на етно-филетизъм.

Не е ясно как в настоящия си вид бъдещият закон за българите в чужбина ще дава възможност на държавата да подпомага дейността на БПЦ сред нашите православни общности в страни с поместни църкви, която априори е трудно осъществима, без да се влиза в конфликт с каноните. Затова смятам, че е наложително да се внесат поремени в чл. 10 от Раздел I (Общи положения) на проекто-закона, като изрично се добави, че **„Българската държава подпомага българските общности зад граница в осъществяване на техните индивидуални и колективни религиозни права”** – подобна формулировка съществува в сега действащия закон от април 2000 г. Именно така би се дала възможност официално да се постави въпроса за богослужение на майчин език сред българите в Сърбия, Румъния, Молдова и Украйна. Крайно време е този проблем да бъде поставен пред международната общност с неговата острота, още повече че подобна възможност дава и Рамковата конвенция за малцинствата. Активността разбира се трябва да бъде изцяло в ръцете на българската дипломация и българските представители в евроинституциите при пълна съгласуваност с БПЦ и помощ от нейна страна, но така че самата тя да не бъде поставена в ситуация на неразрешими междуцърковни спорове. Необходимо е също така върховното ръководство на БПЦ в лицето на Светия синод да бъде подтикнато и/или подпомогнато за определяне на ресорен архиерей (или комисия), отговарящ за регламентираните контакти на нашата Църква с православните ни общности в страни, където има поместни автокефани диоцези. Подобно начинание не би било намеса в делата на Църквата, която по закон е отделена от държавата, доколкото същата тази държава чрез Дирекцията по вероизповеданията към МС финансира изграждането на български православни църкви и подпомага живота на българските православни общности зад граница. С оглед на пълноценния контакт с нашите общности в чужбина, добре би било на заседанията на Съвета по тази проблематика да бъдат канени представител на Светия синод, на двете задгранични епархии на БПЦ, както и на Католическата църква у нас, която е свързана с втората по численост наша етно-религиозна общност в чужбина – тази на банатските българи-католици в Румъния и Сърбия.